

УДК 177.1

ВЕРБАЛЬНИЙ ІМІДЖ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**А. О. Туровська**

студентка 1 курсу, група М-11, навчально-науковий інститут економіки, менеджменту та права

Науковий керівник – к.пед.н., доцент А.В. Кочубей

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті представлені результати дослідження вербального іміджу студента, що є важливим чинником особистості майбутнього фахівця. Запропоновані рекомендації з превенції поширення ненормативної лексики в молодіжному середовищі.

Ключові слова: культура спілкування, ненормативна лексика, мовленнєвий антиетикет, вербальний імідж.

В статье представлены результаты исследования вербального имиджа студента, что является важным фактором личности будущего специалиста. Предложены рекомендации по превенции распространения ненормативной лексики в молодежной среде.

Ключевые слова: культура общения, ненормативная лексика, речевой антиэтикет, вербальный имидж.

The article presents the results of a study of the verbal image of the student, which is an important factor of the future specialist. Proposed recommendations for the prevention of the spread of profanity among the youth.

Key words: culture of dialogue, profanity, speech anti-etiquette, verbal image.

*“Гідність мовлення – бути ясним і не бути низьким”
Аристотель*

На сучасному етапі, коли відбувається трансформація суспільного життя України, змінюються пріоритети діяльності й розвитку особистості. Особливого значення набуває культура спілкування, яка є складовою частиною культури людини в цілому та безпосереднім організатором структури людських стосунків. Криміналізація суспільства, поява у мовленні значної кількості сленгів, жаргонів, використовуваних різними групами, змушує нас серйозно замислитися над проблемою чистоти мови. Ця проблема є ключовою з погляду національної культури, у тому числі й мовної. Сьогодні є небезпека її перекручувань, зокрема різних ненормативних включень. Саме тому проблема культури мови була, є і ще довгий час буде знаходитися в центрі уваги громадськості.

Питання українського мовленнєвого етикету у своїх доробках висвітлювали Ю. Гошко, Я. Радевич-Винницький, Р. Смаль-Стоцький, В. Горбачук, О. Братко-Кутинський та інші. Лихослів'я як соціокультурний феномен розглядали в своїх працях В. Жельвіс, В. Леві, І. Кон, Д. Лихачов, Б. Успенський, Л. Ширококордюк. Теоретичний аналіз наукових джерел, як вітчизняних, так і закордонних, дозволив встановити зв'язок лихослів'я та проявів жорстокості, агресії в поведінці. Цій проблемі присвячено роботи Н. Алікіна, А. Реан, З. Карпенко, Р. Байярда, Р. Берона, Д. Річардсона, К. Лоренца, З. Фрейда, А. Бандури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядається проблема вживання ненормативної лексики, дозволяє нам стверджувати, що саме ця проблема недостатньо розроблена й висвітлена у працях психологів.

Недостатня увага до поставленої проблеми обумовлена низкою труднощів як наукового, так і соціального характеру, з якими стикаються дослідники, що вивчають причини вживання ненормативної лексики; механізми присвоєння інтеріоризації ненормативних мовних конструктів; функції лихослів'я в комунікативній поведінці особистості.

Метою нашої статті є висвітлення основних проблем мовленнєвого етикету та розробка рекомендацій, спрямованих на превенцію поширення ненормативної лексики серед студентської молоді.

Для досягнення визначеної мети нами було поставлено такі завдання:

- розглянути поняття “культури мови”;
- показати несумісність позитивного вербального іміджу студента з антиетикетним мовленням;
- дати рекомендації з превенції поширення ненормативної лексики.

Аналізуючи досліджувану проблему, насамперед варто звернути увагу на поняття “культура мови”, що розуміється як частина загальної культури людини. Це вміння правильно говорити, писати, вживати мовні засоби відповідно до мети та умов спілкування [1, с. 15].

Стан моральної та психологічної культури спілкування в суспільстві відчутно впливає на рівень економічного й політичного розвитку держави, духовність її громадян, їх національну свідомість. Культура спілкування формується багатьма поколіннями. Суспільство загалом і кожний його член зокрема мають прагнути до того, щоб не лише зберегти, а й примножити духовний спадок попередників.

Очевидно, що наше дослідження є лише першим кроком в системі виховної роботи та організаційних заходів щодо подолання мовленнєвого антиетикету студентської молоді.

З точки зору психології виховання передбачає перевід програм поведінкових дій із свідомості у підсвідомість, що дозволяє людині застосовувати ці програми в “автоматичному” режимі, тобто неусвідомлено. Студент, як правило, має у свідомості інформацію про те, що не можна висловлюватися нецензурно; але це не означає, що він дійсно вилучить брутальні слова з власного лексикону. Більшість студентів на питання про їх ставлення до інвективної лексики відповідають, що “лаятися негарно”, “це ознака невихованої людини”.

У процесі обговорення питань головний акцент ми робили не на тому, що “лаятися погано, неприпустимо тощо”, а на тому, що, нецензурно висловлюючись, людина власними зусиллями руйнує свій позитивний вербальний імідж – важливу складову загального власного іміджу, значення якого полягає в тому, що думка оточуючих про людину зумовлює їх психологічну готовність діяти певним чином щодо цієї людини. Зокрема вербальний імідж формується через мовлення, комплексна оцінка якості якого має вирішальне значення. Вживання людиною інвективної лексики у цивілізованому оточенні однозначно створює її негативний імідж. Тому необхідне переконання студента в тому, що мати позитивний вербальний імідж йому особисто вигідно.

Ми поділяємо думку словесників, що, на жаль, антиетикет у спілкуванні, зокрема інвективна лексика та фраземіка, нині стали атрибутом нашого мовлення. Звичайно, це явище в Україні – породження новітніх часів, тому що в національних традиціях не було вживання брудних слів і лайок для “плавності” мовлення.

Німецький філософ В. Гумбольдт стверджував, що за станом мови в суспільстві можна робити висновок про стан його культури. Хіба сучасне українське мовлення не є підтвердженням правдивості цих слів? І хоча згідно із чинним законодавством України

“нецензурна лайка в громадських місцях” вважається дрібним хуліганством, яке тягне за собою адміністративну відповідальність, вульгаризація суспільства відбувається прискореними темпами. Присутність кримінального жаргону в мовленні молоді, на думку Г. Нецименко, свідчить про теперішнє “нездоров’я соціального організму етносу, зокрема про його криміналізацію” [2, с. 107].

Інвективна лексика найчастіше застосовується в стані афекту – короткочасного сильного переживання: гніву, люті, відчаю, раптової бурхливої радості тощо, коли в критичних умовах людина неспроможна відразу знайти вихід із ситуації. Вірогідно, що лайка зіграла певну позитивну роль на ранніх етапах історії людства, ставши заміном фізичної агресії: груба образа соплеменника була меншим злом у порівнянні з його розтрощеною головою. Однак суспільство поступово еволюціонувало та почало вводити обмеження на первісні способи прояву інвективної лексики.

Чи є вживання лайки справді показником розкнутості й свободи людини? Ні, бо якщо людина лається “автоматично”, за звичкою, “за компанію” чи для “крутизни” – це атавізм підліткового комплексу неповноцінності; якщо знає, що цього робити не слід, а робить, то це означає, що вона є рабом власних емоцій; якщо свідомо використовує як засіб приниження іншого чи тиску на нього – значить, не вміє цивілізованими методами досягти своєї мети, отже, це показник безпорадності.

У людини, яка постійно застосовує брудну лайку, інвективні слова та вирази стають своєрідною рефлекторною реакцією на будь-яке враження від реальності. Причому реакцією універсальною: на радість, подив, розпач, гнів, біль... Лайка не тільки не збагачує розумовий апарат, вона позбавляє мислення системності, здатності адекватно реагувати на багатство світу, а тим більше – активно шукати його. Життя в такому брудному середовищі – це ненормальне, негідне людини життя. Воно не відповідає ні ментальності, ні традиціям українців. Негативізм інвективних висловів поширюється на ставлення до рідних і близьких, до природи і народу, до національних вартостей. Не випадково матірню лайку колись називали “молитвою сатани” [3, с. 11]. Тому лише правдиве дотримання мовного етикету українців можна протиставити чужомовному бруднослів’ю, яке нині панує.

Бруднослів’я – суспільна хвороба. А всяку хворобу в тому числі і пов’язану зі спілкуванням, належить лікувати. Лише сила рідного чистого слова, яка криється в багатому духовному світі наших предків, здатна зцілювати людину. Однак нині доводиться констатувати, що найбільше підвладний цьому захворюванню молодий незагартований організм. Сучасне суспільство нав’язує свої стереотипи мовлення. Тому в поведінці молоді, яка перебуває на стадії пізнання себе, формування цінностей, досить виразно проступають найменші прояви антиетикету. Водночас юне покоління є найбільш демократичним прошарком, а отже, воно насамперед має подбати про якісні зміни в сучасному мовленнєвому етикеті.

Нами було одержано результати опитування з досліджуваної проблеми. Дані свідчать, що ненормативну лексику:

- постійно вживають у повсякденному житті 21,5% студентів;
- не вживають взагалі 10% студентів;
- рідко вживають 69,5% студентів.
- вживають для “приховування інформації” 4,3% студентів;
- вживають для “забави” 20% студентів;
- вживають для виразності мовлення 16,6% студентів;

Зокрема:

– 56,4% студентів подали власний варіант вживання ненормативної лексики (наприклад: розлютити супротивника, відповідь на фізичне насильство, демонстрація переваги);

- 58% респондентів вважають, що “нецензурна лайка”, “лихослів’я” пагубно впливають на рідну мову і по можливості, відмовляються від вживання інвективної лексики;
- 42% респондентів позитивно ставляться до вживання ненормативної лексики;
- 85% студентів вважають, що засоби масової інформації сприяють поширенню вживання ненормативної лексики.

На цій підставі ми можемо зробити висновок, що ненормативна лексика посідає певне місце в мовній поведінці студентської молоді. Причому значна частина респондентів негативно ставиться до вживання ненормативної лексики. Студенти надають перевагу жаргонам, сленгам; а, зокрема, учні – інвективній лексиці.

Ми дійшли висновку, що обмежити вживання ненормативної лексики можливо, а викорінення її доволі проблематичне. Проте ми вважаємо, що необхідно вживати заходів, спрямованих на превенцію поширення ненормативної лексики в молодіжному середовищі та хочемо запропонувати деякі рекомендації. Насамперед, слід зазначити, що основна відповідальність за виховання культури мови покладена на освітні установи, родину, громадські організації, установи культури, літературу та засоби масової інформації. Вважаємо, за доцільне привернути увагу громадської думки до проблеми превенції поширення вживання ненормативної лексики серед молоді та спонукати до дискусії з питання введення лінгвістичної цензури. Ми пропонуємо розробити програми, які б сприяли очищенню мови від ненормативних лексичних одиниць, культивувавши мовної поведінки молоді. Зокрема, в системі вищої освіти необхідно впроваджувати курси з формування культури мовлення.

Нинішній розвиток України, та й інших країн світу, мають рухати талановиті, творчі, активні особистості, здатні спрямувати свої знання, навички на досягнення поставленої мети. Візитною карткою сучасного фахівця є досконале володіння словом, а найкращою характеристикою ділової людини – уміння його тримати. Основу комунікації складає володіння вербальними та невербальними засобами мовлення. Тому кожен, хто прагне бути повноцінним членом сучасного суспільства, невіддільною його частиною, водночас досягти успіху та визнання, має подбати також про розвиток свого мовлення на високому етичному рівні. Адже така хвороба, як бруднослів’я, може вразити того, хто не виробляє в собі міцного імунітету. Таким чином, для того, щоб запобігти інвективній епідемії і не знищити вщент “українську енергетику” [4, с. 44], варто докласти спільних зусиль всьому українському суспільству, зокрема освітнім закладам, державним структурам, засобам масової інформації. На нашу думку, починати потрібно кожному з самого себе.

Список використаних джерел:

1. Нефедов В.И. Искусство воспитания в семье. – Минск: Народна освіта, 1981. – 174 с.
2. Нецименко Г.П. Вопросы языкознания // Динамика речевого стандарта современной публичной вербальной коммуникации: проблема тенденции развития. – 2001. – №1. – С. 98-131.
3. Арбузова С.С. Чим загрожує нам бруднослів’я? – Харків: НТУ “ХПІ”, 2002. – 15 с.
4. Нетудихата В. Українська гілка слов’янства – неначе відгалуження нечистої сили на Землі // Політика і культура. – 1999. – № 3. – С. 43-44.